

DAY HỌC TÍCH HỢP BƯỚC PHÁT TRIỂN TRONG ĐÀO TẠO NGHỀ

INTEGRATED TEACHING AND ITS DEVELOPMENT IN VOCATIONAL TRAINING

Nguyễn Văn Hùng

Trường ĐH Sư Phạm Kỹ Thuật Nam Định

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh toàn cầu hóa và Quốc tế hóa kinh tế, sự cạnh tranh giữa các nước về các lĩnh vực kinh tế, kỹ thuật công nghệ ngày càng ngày càng gắt gao làm cho lợi thế cạnh tranh thuộc về những nước có nguồn nhân lực chất lượng cao. Bối cảnh đó đã và đang tạo ra được những cơ hội, thách thức cho nền kinh tế – xã hội nước ta. Hiện nay, nhu cầu về nguồn nhân lực lao động kỹ thuật có chất lượng cao ngày càng cần thiết hơn bao giờ hết, đó là đòi hỏi cấp bách đối với giáo dục nghề nghiệp. Do vậy, giáo dục nghề nghiệp cần phải đổi mới, phát triển lên một tầm cao mới nhằm đào tạo ra nguồn nhân lực mà xã hội chấp nhận, thị trường lao động nghiệm thu để đáp ứng ngày càng tốt hơn về nhu cầu nguồn nhân lực. Vì vậy, cần phải đổi mới mạnh mẽ tư duy đào tạo, thay đổi một cách triệt để những lối nghĩ, hướng đi và cách làm giáo dục nghề nghiệp sao cho phù hợp với nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và nền kinh tế tri thức. Đổi mới và phát triển dạy nghề theo hướng đáp ứng nhu cầu của thị trường lao động, gắn với chiến lược phát triển kinh tế - xã hội của cả nước và giải quyết nhu cầu việc làm của người lao động. Phát triển giáo dục nghề nghiệp theo hướng chuẩn hóa, hiện đại hóa đồng bộ từ mục tiêu, nội dung chương trình, phương pháp, phương tiện, hình thức tổ chức, điều kiện đảm bảo chất lượng để đáp ứng được mọi đòi hỏi của thị trường lao động hiện nay. Trong bối cảnh đó giáo dục nghề nghiệp có vai trò hết sức quan trọng trong quá trình phát

triển nguồn nhân lực nhất là nguồn nhân lực chất lượng cao đáp ứng yêu cầu của sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa là một chiến lược phát triển của quốc gia tuy nhiên, có nhiều yếu tố ảnh hưởng đến chất lượng đào tạo nguồn nhân lực.

Với sự phát triển mạnh mẽ của khoa học kỹ thuật hiện nay, khối lượng tri thức tăng rất nhanh nếu có kéo dài thời gian học tập của người học thêm nữa họ cũng không thể tiếp thu hết được khối lượng kiến thức từ đó để hình thành kỹ năng nghề nghiệp. Do vậy, cần phải sử dụng dạy học tích hợp để giúp người học liên kết các khái niệm đã học, nhanh chóng làm chủ kiến thức, rút ngắn thời gian đào tạo để có năng lực đáp ứng nhu cầu của người sử dụng lao động và biết vận dụng kiến thức khi hành nghề. Dạy học tích hợp đã được Bộ LĐTB&XH và Tổng cục Dạy nghề quan tâm chỉ đạo cho các cơ sở dạy nghề thực hiện từ năm 2006. Đến nay đã ban hành được hơn 160 bộ chương trình khung cho đào tạo nghề mà từng nghề thực hiện theo hướng tiếp cận kỹ năng. Tuy nhiên, để dạy học tích hợp ngày càng phát triển thì cũng còn nhiều khó khăn như cơ sở vật chất, đội ngũ cán bộ giảng dạy, phương pháp, phương tiện giảng dạy, hồ sơ lên lớp...

2. QUAN NIỆM VỀ DẠY HỌC TÍCH HỢP

2.1. MỘT SỐ KHÁI NIỆM LIÊN QUAN

Trước tiên chúng ta cần làm rõ một số khái niệm liên quan. Trong từ điển Giáo dục học có

định nghĩa các khái niệm như sau:

- Tích hợp: Hành động liên kết các đối tượng nghiên cứu, giảng dạy, học tập của cùng một lĩnh vực hoặc vài lĩnh vực khác nhau trong cùng một kế hoạch dạy học;

- Tích hợp giảng dạy: Tiến hành quá trình dạy học theo hướng liên kết, lồng ghép những tri thức khoa học, những quy luật chung, gắn gũi nhau nhằm đạt yêu cầu trang bị cho người học có cách nhìn bao quát đối với nhiều lĩnh vực khoa học có chung đối tượng nghiên cứu đồng thời nắm vững được các phương pháp xem xét vấn đề một cách logic, biện chứng;

- Tích hợp học tập: Hành động liên kết học tập cùng một lần những kiến thức khác nhau và những kỹ năng khác nhau về cùng một chủ đề giáo dục;

- Tích hợp kiến thức: Hành động liên kết, nối liền các tri thức khoa học khác nhau thành một tập hợp kiến thức thống nhất;

- Tích hợp kỹ năng: Hành động liên kết rèn luyện hai hoặc nhiều kỹ năng thuộc cùng một lĩnh vực hoặc vài lĩnh vực gần nhau để nắm vững một thể.

Tích hợp trong dạy học nghề nghiệp có thể hiểu đó là tích hợp trong cùng một khoảng thời gian, ở một địa điểm cả ba mục tiêu kiến thức kỹ năng, thái độ hay nói cách khác đó là dạy lý thuyết, thực hành, rèn luyện thái độ trong một

khoảng thời gian nhất định và cùng một địa điểm. Như vậy, đòi hỏi ở người học phải có khả năng tiếp thu kiến thức, rèn luyện kỹ năng và thái độ để thực hiện nhiệm vụ một cách thành công theo chuẩn xác định của nghề nghiệp.

Dạy học tích hợp hình thành ở người học những năng lực rõ ràng, có sự tính trước những điều cần thiết cho người học nhằm phục vụ quá trình học tập tương lai hoặc hòa nhập người học vào cuộc sống lao động, làm cho quá trình học tập có ý nghĩa hơn, gắn gũi hơn với hoạt động thực tiễn. Người học sử dụng phối hợp được những kiến thức, kỹ năng, thao tác đã lĩnh hội một cách rời rạc để giải quyết những tình huống trong thực tiễn. Dạy học tích hợp gọi năng lực thực hiện, mục tiêu đó là kiến thức tích hợp. Quan niệm dạy học tích hợp coi năng lực thực hiện là cơ sở khoa học của dạy học tích hợp, gắn với những tình huống cụ thể mà người học sẽ gặp sau này. Như vậy, trong quá trình dạy học đã quan tâm đến việc vận dụng kiến thức trong tình huống cụ thể thay vì tham nhồi nhét kiến thức, giúp người học phân biệt cái cốt yếu với cái ít quan trọng, cái cốt yếu là năng lực cơ bản để vận dụng, xử lý các tình huống, cơ sở không thể thiếu cho quá trình học tập tiếp theo. Dạy học tích hợp cần đảm bảo nguyên tắc: 1) Không làm thay đổi đặc trưng của bài học; 2) Khai thác nội dung tích hợp một cách có hệ thống, không có sự trùng lặp, không gây ảnh hưởng tiêu cực đến quá trình tiếp thu của người học; 3) Đảm bảo tính vừa sức trong quá trình dạy học.

2.2. SO SÁNH VỀ ĐÀO TẠO NGHỀ TRUYỀN THỐNG VỚI ĐÀO TẠO THEO NĂNG LỰC THỰC HIỆN

TT Đào tạo nghề truyền thống

- 1 *Triết lý đào tạo:* Nhân cách - Toàn nghề
- 2 *Mục tiêu:* Cơ bản - toàn diện - phát triển
- 3 *Nội dung:* Dựa trên triết lý đào tạo

Đào tạo nghề theo năng lực thực hiện

- Có việc làm - kiếm sống
- Thích ứng - giải quyết vấn đề đang tồn tại
- Dựa trên phân tích nghề và các bước công việc của nghề

4	<i>Cấu trúc nội dung:</i> Khoa học cơ bản, kỹ thuật cơ sở, lý thuyết chuyên môn, thực hành chuyên môn – theo từng môn học	Tích hợp lý thuyết, thực hành, khoa học cơ bản, cơ sở, chuyên ngành – theo Môđun
5	<i>Cách thức đánh giá:</i> So sánh điểm số	Theo tiêu chí và tiêu chuẩn
6	<i>Kỹ thuật đánh giá:</i> Thi theo môn học và định kỳ	Trắc nghiệm sự thực hiện, thường xuyên và liên tục
7	<i>Tiêu chí đánh giá chương trình:</i> Tỷ lệ học sinh tốt nghiệp và loại khá giỏi	Tỷ lệ học sinh có việc làm
8	<i>Dạy gì:</i> Dạy cái mà người dạy có, muốn, diễn tiến theo một chiều	Dạy cái mà trò và xã hội đòi hỏi, diễn tiến theo nhiều chiều
9	<i>Thời gian :</i> Cố định	Thay đổi
10	<i>Tổ chức:</i> Đào tạo theo lớp, nhóm	Có thể cá nhân hóa
11	<i>Thực hành:</i> Hạn chế	Có điều kiện tốt hơn
12	<i>Thông tin phản hồi:</i> Chậm	Có thông tin phản hồi ngay
13	<i>Thời gian:</i> Lấy thời gian làm cơ sở	Lấy chất lượng thực hiện các công việc của nghề làm cơ sở
14	<i>Nhịp độ:</i> Theo nhu cầu của cả lớp	Theo nhu cầu của từng cá nhân
15	<i>Phương tiện dạy học:</i> Giáo trình và sách hướng dẫn bài tập là chủ yếu	Máy móc, phương tiện kỹ thuật và các học liệu đa phương tiện để phục vụ cho cả thực hành

Qua sự so sánh trên chúng ta thấy rằng đào tạo nghề theo năng lực thực hiện đã đáp ứng tốt hơn nhu cầu của người học, dạy những cái mà xã hội cần các doanh nghiệp đòi hỏi, lấy sự thực hiện công việc làm cơ sở và tiêu chí đánh giá, rút ngắn được thời gian đào tạo đáp ứng tốt nhất nhu cầu về nguồn nhân lực.

2.3. ĐẶC ĐIỂM DẠY HỌC TÍCH HỢP

2.3.1. LẤY NGƯỜI HỌC LÀM TRUNG TÂM

Đạy học lấy người học làm trung tâm được xem như là một phương pháp đáp ứng yêu cầu cơ bản của mục tiêu giáo dục nhất là đối với giáo dục nghề nghiệp, có khả năng định hướng việc tổ chức quá trình dạy học thành quá trình tự học,

quá trình cá nhân hóa người học. Đạy học lấy người học làm trung tâm đòi hỏi người học là chủ thể của hoạt động học, họ phải tự học, tự nghiên cứu để tìm ra kiến thức bằng hành động của chính mình, người học không chỉ được đặt trước những kiến thức có sẵn ở trong bài giảng của thầy mà phải tự đặt mình vào tình huống có vấn đề của thực tiễn, cụ thể và sinh động của nghề nghiệp rồi từ đó tự mình tìm ra cái chưa biết, cái cần khám phá học để hành, hành để học tức là tự tìm kiếm kiến thức cho bản thân. Đạy học lấy người học làm trung tâm đòi hỏi người học tự thể hiện mình, hợp tác với nhóm, lớp sự hợp tác giữa người học với người học là hết sức quan trọng nhưng vẫn chỉ là ngoại lực cần phải phát huy nội lực là tính tự chủ, chủ động nỗ lực tìm kiếm kiến thức của người học. Người dạy là

người tổ chức và hướng dẫn quá trình học tập, đạo diễn cho người học tự tìm kiếm kiến thức cùng với phương thức tìm kiếm kiến thức bằng hành động của chính mình. Người dạy phải dạy cái mà người học cần, các doanh nghiệp đang đòi hỏi để đáp ứng nhu cầu nguồn nhân lực có chất lượng cao cho nền kinh tế - xã hội, chứ không phải dạy cái mà người dạy có. Quan hệ giữa người dạy và người học được thực hiện dựa trên cơ sở tin cậy, hợp tác với nhau. Trong quá trình tìm kiếm kiến thức ở người học có thể chưa chính xác, chưa khoa học, căn cứ vào kết luận của người dạy người học có thể tự kiểm tra đánh giá rút kinh nghiệm về cách học của mình. Nhận ra được những sai sót và biết cách sửa sai đó chính là biết cách học. Dạy học tích hợp biểu hiện cách tiếp cận lấy người học là trung tâm, đây là xu hướng chung có nhiều ưu thế so với dạy học truyền thống.

2.3.2. ĐỊNH HƯỚNG ĐẦU RA

Đặc điểm cơ bản nhất, có ý nghĩa trung tâm của đào tạo nghề theo năng lực thực hiện là định hướng chú ý vào kết quả đầu ra của quá trình đào tạo xem người học có thể làm được cái gì vào những công việc thực tiễn để đạt tiêu chuẩn đề ra. Như vậy, người học để làm được một cái gì đó đòi hỏi có liên quan tới nội dung chương trình, làm tốt được công việc trong thực tiễn như mong đợi điều này liên quan đến việc đánh giá kết quả học tập. Người học đạt được đòi hỏi đó còn tùy thuộc vào khả năng của mỗi người. Trong đào tạo, việc định hướng kết quả theo yêu cầu của đầu ra nhằm đảm bảo chất lượng trong quá trình đào tạo, cho phép người sử dụng sản phẩm đào tạo tin tưởng và sử dụng trong một thời gian dài đồng thời còn góp phần tạo niềm tin cho khách hàng, làm cơ sở để quản lý chất lượng mang lại cho nhà trường nhiều khách hàng hơn và nhiều thuận lợi hơn. Dạy học tích hợp chú ý đến kết

quả học tập của người học để vận dụng vào công việc tương lai nghề nghiệp sau này, đòi hỏi quá trình học tập phải đảm bảo chất lượng và hiệu quả để thực hiện nhiệm vụ. Từ những kết quả đầu ra đi đến xác định vai trò của người có trách nhiệm tạo ra kết quả đầu ra này, một vai trò tập hợp các hành vi được mong đợi theo nhiệm vụ, công việc mà người đó sẽ phải thực hiện thật sự. Do vậy, đòi hỏi ở người dạy phải dạy được cả lý thuyết chuyên môn nghề nghiệp vừa phải hướng dẫn quy trình công nghệ, thao tác nghề nghiệp chuẩn xác, phổ biến được kinh nghiệm, nêu được các dạng sai lầm, hư hỏng nguyên nhân và biện pháp khắc phục, biết cách tổ chức hướng dẫn luyện tập.

2.3.3. DẠY VÀ HỌC CÁC NĂNG LỰC THỰC HIỆN

Do định hướng kết quả đầu ra nên phải xác định được các năng lực mà người học cần nắm vững, sự nắm vững này được thể hiện ở các công việc nghề nghiệp theo tiêu chuẩn đặt ra, mà các năng lực thực hiện đó đã được xác định trong việc phân tích nghề khi xây dựng chương trình. Các năng lực thực hiện được trình bày dưới dạng các công việc thực hành mà những người hành nghề phải thực hiện dưới dạng hành vi có thể quan sát được. Xu thế hiện nay của các chương trình dạy nghề đều được xây dựng trên cơ sở tổ hợp các năng lực cần có của người lao động trong thực tiễn sản xuất, kinh doanh. Phương pháp được dùng phổ biến để xây dựng chương trình là phương pháp phân tích nghề (DACUM) hoặc phân tích chức năng của từng nghề cụ thể. Theo các phương pháp này, các chương trình đào tạo nghề thường được kết cấu theo các mô-đun năng lực thực hiện. Điều này cũng đồng nghĩa với việc các nội dung giảng dạy trong mô-đun phải được xây dựng theo hướng “tiếp cận theo kỹ năng”.

Day học tích hợp có thể hiểu là một hình thức day học kết hợp giữa day lý thuyết và day thực hành, qua đó ở người học hình thành một năng lực nào đó hay kỹ năng hành nghề nhằm đáp ứng được mục tiêu của mô-đun. Day học phải làm cho người học có các năng lực tương ứng với chương trình. Do vậy, việc day kiến thức lý thuyết không phải ở mức độ hàn lâm mà chỉ ở mức độ cần thiết nhằm hỗ trợ cho sự phát triển các năng lực thực hành ở mỗi người học. Lý thuyết là hệ thống tri thức khoa học chuyên ngành về những vấn đề cơ bản, về những quy luật chung của lĩnh vực chuyên ngành đó. Hơn nữa việc day lý thuyết thuần túy sẽ dẫn đến tình trạng lý thuyết suông, kiến thức sách vở không mang lại lợi ích thực tiễn do đó, cần gắn lý thuyết với thực hành trong quá trình day học.

Thực hành là hình thức luyện tập để trau dồi kỹ năng, kỹ xảo hoạt động giúp cho người học để hiểu rõ và nắm vững kiến thức lý thuyết. Đây là khâu cơ bản để thực hiện nguyên lý giáo dục học đi đôi với hành, lý luận gắn với thực tiễn. Thực hành phải có đủ phương tiện, kế hoạch, quy trình luyện tập gắn ngay với vấn đề lý thuyết vừa học. Có tổ chức thực tập ngay như vậy, người học mới nắm chắc lý thuyết hơn, vận dụng lý thuyết để rèn luyện kỹ năng, có được thao tác chuẩn xác, không có động tác thừa. Để hình thành cho người học một kỹ năng thì cần phải day cho họ biết cách kết hợp và huy động hợp lý các nguồn nội lực (kiến thức, khả năng thực hiện và thái độ) và ngoại lực (tất cả những gì có thể huy động được nằm ngoài cá nhân). Như vậy, người day phải định hướng, giúp đỡ, tổ chức, điều chỉnh và động viên hoạt động của người học. Sự định hướng của người day góp phần tạo ra môi trường sư phạm bao gồm các yếu tố cần có đối với sự phát triển của người học mà mục tiêu bài học đặt và cách giải quyết chúng. Người day vừa có

sự trợ giúp vừa có sự định hướng để giảm bớt những sai lầm cho người học ở phần thực hành. Đồng thời kích thích, động viên người học nảy sinh nhu cầu, động cơ hứng thú để tạo ra kết quả mới tức là chuyển hóa những kinh nghiệm đó thành sản phẩm của bản thân.

Người học được đặt vào những tình huống của đời sống thực tế, họ phải trực tiếp quan sát, thảo luận, làm bài tập, giải quyết nhiệm vụ đặt ra theo cách nghĩ của mình, tự lực tìm kiếm nhằm khám phá những điều mình chưa rõ chứ không phải thụ động tiếp thu những tri thức đã được giáo viên sắp xếp. Người học cần phải tiếp nhận đối tượng qua các phương tiện nghe, nhìn... và phân tích đối tượng nhằm làm bộc lộ và phát hiện ra mối quan hệ bản chất, tất yếu của các sự vật, hiện tượng. Đây là hành động quan trọng có ý nghĩa quyết định đối với người học nhất là đối với day học tích hợp người học cần phải học được cách hành động thực tiễn trên cơ sở tiếp nhận và phân tích nó. Từ đó, người học vừa nắm được kiến thức vừa nắm được phương pháp thực hành. Như vậy, người day không chỉ đơn thuần truyền đạt kiến thức mà còn hướng dẫn các thao tác thực hành.

Bất cứ một hoạt động nào cũng cần có sự kiểm soát, trong day học cũng vậy người day cũng cần có sự kiểm soát, củng cố những nhận thức đúng, uốn nắn những nhận thức chưa đúng việc kiểm soát sự thực hiện qua thông tin, tự đánh giá ... điều chỉnh. Việc đánh giá và xác nhận các năng lực phải theo các quan điểm người học phải thực hành được các công việc giống như người công nhân thực hiện trong thực tế. Việc đánh giá riêng từng người khi họ hoàn thành công việc, đánh giá không phải là đem so sánh người học này với người học khác mà đánh giá dựa trên tiêu chuẩn nghề.

3. KẾT LUẬN

Trong lĩnh vực đào tạo nghề hiện nay có hai lối tiếp cận dạy học. Đó là tiếp cận truyền thống và tiếp cận năng lực thực hiện. Tiếp cận truyền thống tỏ ra không mấy thích hợp với nhu cầu của lao động cũng như của người lao động hiện nay. Để người học có thể nhanh chóng hòa nhập thực tế sản xuất, có năng lực đáp ứng với các tiêu chuẩn của doanh nghiệp, rút ngắn thời gian đào tạo... đa phần trong dạy nghề hiện nay đều chuyển sang tiếp cận theo năng lực thực hiện. Ngày nay, xu hướng dạy học tích hợp ngày càng phát triển, vừa đáp ứng là yêu cầu của xã hội vừa là nhu cầu của người học. Dạy học tích hợp một bước phát triển mới trong đào tạo nghề thể hiện được mối quan hệ lôgic của giáo dục với thị trường lao động, thị trường nhân tài và thị trường khoa học kỹ thuật. Dạy học tích hợp trong đào tạo nghề có khả năng hình thành vững chắc các phẩm chất nghề đáp ứng được những yêu cầu thực tiễn của nền kinh tế thị trường, hội nhập WTO, công nghiệp hóa, hiện đại hóa của Việt Nam trong thế kỷ XXI.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bùi Hiền - Nguyễn Văn Giao – Nguyễn Hữu Quỳnh – Vũ Văn Tảo (2001), *Từ điển Giáo dục học*, NXB từ điển bách khoa.
2. Trần Bá Hoành (2006), *Một số vấn đề lý luận giáo dục chuyên nghiệp và đổi mới phương pháp dạy - học*, NXB ĐH quốc gia Hà Nội.
3. Nguyễn Quang Huỳnh (2006), *Một số vấn đề lý luận giáo dục chuyên nghiệp và đổi mới phương pháp dạy – học*, NXB ĐHQG Hà Nội.
4. Phan Văn Nhân (2009), *Giáo dục nghề nghiệp trong nền kinh tế thị trường và hội nhập quốc tế*, NXB ĐHSP.
5. Nguyễn Việt Sự (2005), *Giáo dục nghề nghiệp những vấn đề và giải pháp*, NXB Giáo dục.